

# קול צופיין

קול צפ"ן נשאו קול יחדו ירננו

תולדות עם  
1017

השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל **עקב תש"ף**

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

## הוא הטיב לנו. הוא מטיב לנו. הוא ייטיב לנו מהלכות ברכת הטוב והמטיב על היין

### תיקון למרגלים שלא הבינו את סוד הארץ

דיבור על מעלת הארץ הוא תיקון לחטא המרגלים שהוציאו את ד"בת הארץ ואמרו לבני ישראל "הארץ אשר עברנו בה לתור אותה ארץ אכלת וישביה הוא" (במדבר יג לב). אם הם היו מכירים את הסוד של הארץ הם היו יודעים שזו אחת המעלות של ארץ ישראל, שהטוב שלה שמור רק לבניה, כמאמר הפסוק בתהלים (לא) "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחסים כך נגד בני אדם".

לאויבים היא מועיפה את פניה. כך אומר הפסוק כי בגלות "והשמתי אני את הארץ ושממו עליה איביכם הישבים בה" (ויקרא כו לב) וכך מעיד הנביא יחזקאל: "ונתתי את הארץ שממה ומשמה ונשבת גאון עצה ושממו הרי ישראל מאין עובר" (יחזקאל לג ח). לכן אמרו עליה הגויים בכל שנות הגלות "אכלת אדם את ומשכלת גוייך היית" (יחזקאל לו).

### תיקון ללעז הגויים

בעת הגאולה תיפסק הקללה ששרויה של הארץ "לכן אדם לא תאכלי עוד וגוייך לא תשכלי עוד נאם ה' אלוקים". ולהפך, תהיה בה ברכה גדולה יותר מכל ארצות תבל. כאמור "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא: כי הנני אליכם ופניתי אליכם ונעבדתם וננרעתם: והרביתי עליכם אדם כל בית ישראל כלה ונשבו הערים והחברות תבנינה: והרביתי עליכם אדם ובהמה ורבו ופרו והושבתי אתכם מקדמותיכם והטיבתי מראשתיכם וידעתם כי אני ה'".

### ברכת הטוב והמטיב - בעת חורבן ביתר

אחת הדרכים שבה אנחנו מספרים את שבחה של הארץ היא ברכת "הטוב והמטיב" שנאמרת בכל ברכת המזון, היא נאמרת גם כשאדם זוכה לבשורה טובה לו ולאחרים. היא נאמרת גם כשאדם שותה יין משובח עם חבריו אחרי ששתה יין פשוט הימנו. הברכה הזאת נתקנה בעת חורבן ביתר, ולהלן נרחיב בעניין הברכה הזאת.

### חובה לספר במעלת הארץ

#### דברים בשבח ארץ ישראל

בספר דברים מזכיר משה את מעלת ארץ ישראל כ-130 פעמים. בפרשת עקב כ-23 פעמים, וביניהם "ארץ זבת חלב ודבש"; "כי ה' אלהיך מביאך אל-ארץ טובה ארץ נחלי מים עינת ותהמות יצאים במקעה ובהר: ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש"; ארץ שהפרנסה בה בשפע "ארץ אשר לא במסכנת תאכל-בה לחם"; ארץ שיש בה מחצבים טובים וגם גז בשפע רב "לא-תחסר כל בה ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחשת"; ארץ של השראת שכונה "ארץ אשר-ה' אלהיך דרש אותה תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה" (דברים ח, דברים יא).

#### אין לך חביבה מכולם יותר מברכת על הארץ ועל המזון

חובה לספר בשבחה של הארץ במיוחד בכל ברכת המזון. כך אומר הפסוק: "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטבה אשר נתן לך" (דברים ח י). לכן אנחנו מספרים קצת משבחה בברכת הארץ באומרנו "ארץ חמדה ורחבה". וטוב לכוון בכך לאומרה בכל הלב.

ובמדרש "הלכה, עד שלא נכנסו לארץ כיצד היו מברכין על המזון? שנו רבותינו עד שלא נכנסו לא"י היו מברכין ברכה אחת 'הזן את הכל'. משנכנסו לא"י היו מברכין 'על הארץ ועל המזון'. משחרבה הוסיפו 'בונה ירושלים'. משנקברו הרוגי ביתר הוסיפו 'הטוב והמטיב', 'הטוב' - שלא הסריחו, 'המטיב' - שנתנו לקבורה.

ואין לך חביבה מכולם יותר מברכת על הארץ ועל המזון שכך אחז"ל כל מי שאינו מזכיר בברכת המזון 'על הארץ ועל המזון, ארץ חמדה וברית ותורה וחיים' לא יצא ידי חובתו. אמר הקדוש ברוך הוא חביבה עלי ארץ ישראל יותר מן הכל למה שאני תרתי אותה. וכה"א (יחזקאל ס) 'ביום ההוא נשאתי ידי עליהם ארץ אשר תרתי להם זבת חלב ודבש צבי היא לכל הארצות'. וכה"א (ירמיה ג) 'ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי צבאות גוים' (במדבר רבה מסעי וראה ברכת מנח"ע"ב).

לא ניתנו הרוגי ביתר לקבורה

ביתר הייתה עיר גדולה וזהו בה אלפים ורבות מישראל, ולא עוד אלא שהיו שם ניצנים של גאולה שלא צלחו ויהיה להם מלך גדול, ודימו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא המלך המשיח, ונפל ביד גוים ונהרגו כולם והיתה צרה גדולה כמו חורבן המקדש" (רמב"ם תענית פרק ה ג).

אחרי חורבן ביתר לא נתן אדריינוס לקבור את המון היהודים ההרוגים שהיו שם, ולא עוד אלא שזלזל בהם ביותר. "כרם גדול היה לאדריינוס הרשע שמונה עשר מיל על שמונה עשר מיל, כמן טיבריא לציפורי. והקיפו גדר מהרוגי ביתר, מלא קומה ופישוט ידים, ולא גזר עליהם שיקברו. עד שעמד מלך אחר וגזר עליהם שיקברו" (ירושלמי תענית פ"ד ה"ה).

ולאם מלאם יאמיץ

מלבד הזלזול בעם ישראל רצה אדריינוס ללמד את כולם כי רומא לוקחת את כל העוצמה היהודית אליה. עוצמה שמתבטאת בין השאר בטיב פירותיה של ארץ ישראל. זו הסיבה שבגללה הם מזבלים את שדותיהם בדם של יהודים. "שָׁבַע שָׁנִים בָּצְרוּ אֲמוֹת הָעוֹלָם אֶת פְּרִמֵיהֶם כְּדָקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּלֵא זָבַל" (גיטין נו ע"א).

בגלות עבר טיב הארץ למחריביה. כך אומרת הגמרא (פסחים מב ע"ב) שבתחילה היין של עם ישראל היה מעולה, והיין של הרומאים חלש. בחורבן בית המקדש נלקח טעם היין מישראל ועבר לרומאים. יינם של הרומאים הפך למעולה ואילו היין של עם ישראל הפך לחסר טעם. "לְקַיֵּם מַה שֶׁנֶּאֱמַר (ויחוקאל כו) 'אִמְלֵא הַחֲרָבָה', אִם מְלֵאָה זֶה - חֲרָבָה זֶה, וְאִם מְלֵאָה זֶה - חֲרָבָה זֶה".

חורבן זמני

הנס שנעשה להרוגי ביתר שלא הסריחו, גרם לכל מי שראה אותם להבין שכל החורבן הוא זמני, כולם הבינו שמרד ביתר היה מרד קדוש והמורדים כולם קדושי עליון, אלא שהדור לא ראוי להיגאל באותה עת. "עד שנהרג בעונות" (רמב"ם מלכים יא ג). עוד לימד הנס את כולם כי גם בעת הסתר פנים, אלוקים לא זנח את עם ישראל כי הוא רוצה לגאול אותם, כמאמר הפסוק "וְאָנֹכִי גַם זֹאת בְּהִיּוֹתְם בְּאֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם לֹא מְאַסְתִּים וְלֹא גְעַלְתִּים לְכַלְתֶּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּם" (ויקרא כו מד).

הטוב - שלא הסריחו, והמטיב - שנתנו לקבורה

כעבור כמה שנים קם מלך אחר שהבין כי המעשה של אדריינוס לא משפיל את הרוגי ביתר אלא מרומם אותם בעיני העם. על כן הוא נתן רשות לקבור את הרוגי ביתר. שהוא ואותו היום שניתנו לקבורה יום ט"ו באב הוא. "אמר רב מתנה אותו היום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה, תקנו בְּיָבֵנָה (לברך ברכת), 'הטוב והמטיב'. 'הטוב' - שלא הסריחו, 'המטיב' - שנתנו לקבורה" (תענית לא ע"א).

כדי לשמור את הנס הזה בעם ישראל קבעו חכמים לברך ברכת הטוב והמטיב בשלוש הזדמנויות. א] בתוך כל ברכת המזון. ב] כשאדם מקבל טובה שהיא טובה גם לו וגם לאחרים. ג] כשאדם שותה יין עם אחרים ומביאים לו יין אחר.

הטוב והמטיב לפל

בברכת "הטוב והמטיב" לא נזכרו הרוגי ביתר, כי היא מכוונת אותנו להסתכל על החיים באור, לראות איך ה' טוב ומטיב לנו ולהודות עליהם. אם בשעה הקשה של חורבן ביתר הודינו לה', כל שכן בכל שעה ושעה. לכן הנוסח של ברכת הטוב והמטיב של ברכת המזון היא "הַמְלִיךָ הַטוֹב וְהַמְטִיב לְפָל. שֶׁבָּקַל יוֹם יוֹם הוּא הַטֵּיב לָנוּ. הוּא מְטִיב לָנוּ. הוּא יוֹטֵב לָנוּ. הוּא גִמְלוֹנוּ. הוּא גִמְלוֹנוּ. הוּא יְקַדֵּד וְיַחַמֵּם וְיַרְוַח וְהַצִּילָה וְכָל טוֹב".

אין שמחה אלא ביין

הגמרא אומרת כי ברכת "הטוב והמטיב" על יין היא כאשר אדם ברך בורא פרי הגפן על יין ושתה, ואחר כך הביאו לו יין יותר טוב. מהסיבה שנאמרה בסעיף הקודם סבר הראב"ד כי אדם שאכל פת וברך לפניו "המוציא לחם מן הארץ" ואחר כך הביאו לו לחם טוב יותר, מברך "הטוב והמטיב" לפני שאוכל את הלחם הטוב.

אבל הר"ן מביא בשם חכמי הצרפתים כי רק על שינוי יין מברכים "הטוב והמטיב" מכמה טעמים, א] כי אין שמחה אלא ביין. ב] אין אומרים שירה אלא על היין, ולכן רק כששותים יין יותר טוב מברכים הטוב והמטיב. ג] טעם נוסף לברך הטוב והמטיב רק על יין יותר טוב הוא בגלל הסיפור של חורבן ביתר שהיה סביב כרם ענבים של גויים שהשביחו אותו בדמם של הרוגי ביתר. לכן ברכת "הטוב והמטיב" שייכת רק באיכות יין של ישראל (עיין תוס' תענית לא. פסחים קא).

היוצא מדבריהם הוא כי בברכת "הטוב והמטיב" אנחנו מברכים לה' על איכות היין שחוזרת לעם ישראל. ובוזה נעשה תיקון לאיכות היין שנלקחה מאיתנו בעת החורבן וניתנה לאומות העולם.

בברכת "הטוב והמטיב" אנחנו מברכים לה' על איכות היין שחוזרת לעם ישראל. ובוזה נעשה תיקון לאיכות היין שנלקחה מאיתנו בעת החורבן וניתנה לאומות העולם.

הטוב והמטיב מתוך אחדות ואהבת רעים

דווקא ששמחה בשמחת אחרים

הגמרא אומרת שברכת "הטוב והמטיב" מברכים על גם בשורות טובות, "תניא קצרו של דבר על שלו הוא אומר 'ברוך שהחינו וקיימנו', על שלו ועל של חבריו אומר 'ברוך הטוב והמטיב'". גם ברכת "הטוב והמטיב" שמברכים על יין היא רק כשאדם שמוח גם בשמחתם של אחרים. "דאיכא בני חבורה דשתו בהדיה" (ברכות נט ע"ב). ובתוספות (שם) "והוא הדין אם אשתו ובניו עמו, אבל יחיד - לא". וכן נפסק בשולחן ערוך (סימן קעה סעיף ד).

ברכה על יין שמשמחה ללב חברו

ה"בית יוסף" כתב כי היין לא חייב להיות של המברך. "שאף על פי שאינו שלו, למה לא יברך על מה שהזמין לו הקב"ה מיני יינות לשתות". ובלבד שהיין נמצא ברשותו של השותה שיכול לקחת ממנו כל מה שירצה. כך כתב המגן אברהם (ס"ק ד') אם בעל הבית שם את הקנקן של היין על השולחן כמו שעושים בסעודות גדולות, וכל אחד יכול לשתות ממנו, גם אם היין לא של האורח הוא מברך עליו הטוב והמטיב.

אבל אם נמצאים במסעדה וכל אחד מזמין ושונה לעצמו, אע"פ שמזמין יין יותר משובח וגם חברו מזמין יין יותר משובח, לא יכולים לברך הטוב והמטיב כיוון שכל אחד שונה לעצמו (כה"ח קעה"ה ס"ק כד).

## ברכה על טובתו ועל טובת חברו

בגלל הסיבה הזאת הביא הטור סברה שברכה זו יש לברך בקול ואחד יברך לכולם, שכיוון שהוא מברך גם על טובתו וגם על טובת אחרים הוא צריך להוציא את האחרים ידי חובה בברכתו.

אבל הטור כתב כי אפשר שכל אחד ואחד יברך לעצמו וזה לא פוגע באחדות. "ואף על פי שכל אחד ואחד מברך לעצמו, כיון שאחר שונה ונהנה עמו מאותו המין קרינן ביה שפיר 'הטוב' לדידה 'המטיב' לאחריו, אבל היו מסובין לשתות בלא אכילה - אחד מברך לכולם".

וכך כתב השו"ע (קעה סעיף ה) לא לברך בעת הארוחה בקול "אם רבים מסובים בסעודה, כל אחד מברך לעצמו הטוב והמטיב; ולא יברך אחד לכולם, דחיישינן שמא יקדימו קנה לו שט כשיענו אמון". והוסף הרמ"א שאחרי הסעודה יברכו בקול אחד לכולם "הגה: אבל היו מסובים לשתות בלא אכילה, אחד מברך לכולם" (וכן נראה דעת השו"ע קסו יא).

## שתה יין בסעודה דווקא

כותב הרמב"ם (פ"ד מהל' ברכות ה"ט), וז"ל: "היו מסובין לשתות יין ובא להן מין יין אחר כגון שהיו שותין יין אדום והביאו שחור או יין ישן והביאו חדש, אינן צריכין לברך ברכת היין פעם שנייה, אבל מברכין 'ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם הטוב והמטיב'".

משמע מדבריו, שגם אם לא היו מסובין לסעודה עם פת אלא יושבים מסובין רק לשתית יין - מברכים "הטוב והמטיב". אמנם דעת רש"י היא שלא מברכים אלא אם הביאו את היין הנוסף בסעודה של פת שכתב "שתה יין בסעודה והביאו לו יין אחר טוב מהראשון אין צריך לברך בורא פרי הגפן".

בכה"ח מסתפק אם לברך בקביעות יין בלבד אפשר לברך כדעת הרמב"ם או לחשוש כדעת רש"י לברך הטוב והמטיב רק בסעודת לחם (ס"ק כח). אמנם אם יש גם קביעות של קידוש ומזונות, בוודאי אפשר לברך "הטוב והמטיב".

משובח מן הראשון. וכן כתב בה"ג והביאו דבריו התוספות שם, וכן כתב רש"י בברכות נ"ט ע"ב. וכתב בתרומת הדשן (לד) שיש נהגים שלא לברך אלא על היינות המופלגים לשבח.

וכתב עוד ב"תרומת הדשן" דכיון דפלוגתא דרבנותא היא אין לברך אלא אם כן הוא משובח מן הראשון אפילו אינו מופלג לשבח. ובכל מקום אם יש שינוי בטעם היין אבל אין שינוי לטובה, כתב כף החיים, כי לא יפסיד לגמרי ברכה חשובה זו ויכוון לצאת ידי חובה בברכה של מישהו אחר, או שיכוון את הברכה בליבו.

## אדום שאינו מבושל ומשובח על ידי ענבים וצימוקים

יין לבן ויין אדום - הכלל הוא שיין אדום משובח מין לבן. שנאמר "אל תרא יין כי יתאדם" (ב"ב צו ע"ב), וכתב הרמ"א כי יש אומרים דאם שתה תחלה יין אדום והביאו לו יין לבן, אף על פי שהוא גרוע יותר, מברך "הטוב והמטיב" לפי שהוא בריא לגוף יותר מן האדום.

**שאינו מבושל טוב ממושל - יין מבושל לא ראוי לנסך על גבי המזבח (שו"ע ערב ה), ולכן אם יש יין מבושל ויין שאינו מבושל, היין שאינו מבושל נחשב יותר משובח מין מבושל (כה"ח קעה ס"ק טז).**

**משובח באמצעות דבש - כתב כה"ח (ס"ק טו) כי יין גרוע שהושבח על ידי דבש וכדומה אין לברך עליו הטוב והמטיב, אבל המשובח על ידי ענבים וצימוקים ששרו בהם כאלו משובח מעצמו ומברכים עליו הטוב והמטיב.**

**עירבו את היין החדש ביין הראשון - אם עירב יין הבא מחדש בתוך יינו לדעת מהר"י מולכו אם הרוב מין הבא מחדש יברך "הטוב והמטיב". ולדעת השערי תשובה אין זה תלוי ברוב אלא בטעם המשובח ואפילו אם הוא מעט.**

## עיקר השמחה בתחילת השתייה

כתב ה"בית יוסף": "מצאתי כתוב נראה ד'הטוב והמטיב' הואיל ואינו בא כמו שאר ברכות שאומר 'אשר קדשנו במצותיו וצונו' אלא לשבח בעלמא - אין צריך לברך עובר לעשייתו, ואפילו אחר שתייתו - אם לא ברך בתחילה 'הטוב והמטיב' - מברך 'הטוב והמטיב' במקום שזכר. 'וכן מצאתי בשם רבינו קלונימוס הזקן ע"כ. ואין דבריו מכוונים שהרי כל ברכות ההנאה בענין זה הם ואפילו הכי אינו מברך עליהם אלא קודם שנהנה מהם ולא אחר שגמר סעודתו".

וכתב כה"ח (ס"ק כז) הביא את דברי ה"אשל אברהם" שכתב (אות ה') כשיש עוד יין בקנקן מברך על מה שיש לו עוד, וסיים כה"ח 'לי נראה כיון דברכת הטוב והמטיב אינה אלא משום שמחת רוב מיני יין, עיקר השמחה אינה אלא בתחלת השתייה, אבל אחר שכבר שתה אין כל כך שמחה ואין לברך עוד ואפילו נשאר בקנקן".

## שלא היה היין המשובח בעת הברכה על הגפן

יש אומרים כי גם אם היה היין השני על השולחן בעת ברכת בורא פרי הגפן, אין ברכת הגפן פוטרת מלברך עליו הטוב והמטיב (שו"ע ס"ע א. וראה עוד משנה ברורה סימן קעה ס"ק ה).

ויש אומרים כי אם היו שני היינות על השולחן בעת הברכה הראשונה לא יכול לברך "הטוב והמטיב" משתי סיבות. האחת, שהיה צריך לברך מלכתחילה על היין הטוב. ועוד, שכשברך על היין הראשון בורא פרי הגפן, הרי פטר בברכתו גם את היין השני (רמ"א ס"ע א, עולת תמיד מובא בכה"ח ס"ק ט). לדעת ה"לחם חמודות", אפילו אם היו לו בארון יינות מוכנים לשתיה, ואינם על השולחן - נפטרו בברכת בורא פרי הגפן ואין לברך עליהם

אותו היום  
שניתנו הרוגי  
ביתר  
לקבורה יום  
ט"ו באב  
היה. ותיקנו  
ביבנה לברך  
ברכת "הטוב  
והמטיב".  
הטוב -  
שלא  
הסריחו,  
והמטיב -  
שניתנו  
לקבורה

## שינוי לטובה באיכות היין

### חמרא טבא לחיי רבנן ותלמידיהון

בירושלמי (ברכות נ ע"ב): "רבי על כל חבית וחבית שהיה פותח היה מברך עליה. ומה היה אומר. ר' יצחק רובה בשם רבי: 'ברוך הטוב והמטיב'. מעשה בר' עקיבה שעשה משתה לשמועון בנו, על כל חבית וחבית שהיה פותח היה מברך עליה ואומר: 'חמרא טבא לחיי רבנן ותלמידיהון'".

מתוך כך שרבי היה מברך "הטוב והמטיב" על כל חבית שהיה פותח, למדו שיכול אדם לברך בסעודה אחת כמה וכמה פעמים "הטוב והמטיב" אם מביאים לו כל פעם יין אחר, עוד למדו שלא חייבים שינוי יין לטובה, אלא על כל שינוי מברך. ובלבד שהיין השני לא יהיה גרוע ממנו (שו"ע קעה בכה"ח ס"ק יג).

## נהגים לברך על היינות המופלגים לשבח

אמנם דעת הרשב"ם דאין לברך "הטוב והמטיב" אלא דווקא אם השני

# סיפורים על הרב זצ"ל

## יין לכבוד ארץ ישראל

סיפר אריה אביטבול: אחי, ד"ר אילן אביטבול, הוא יינן, מומחה בטעימות יינות ובאבחנה דקה בנוגע לאיכות שלהם, וכן מומחה בשיפור היינות ושדרוגם. המקצוע שלו נחשב למבוקש מאוד והוא נסע ללמוד להיות יינן בדרום צרפת.

במהלך לימודיו בחו"ל אמרו לו מוריו כי הוא יצטרך לטעום יינות כדי ללמוד עליהם ולהתמקצע כיאוח, ובין השאר לטעום יינות של גויים. כאשר שאל את הרב אליהו זצ"ל בעניין, השיב לו הרב: אם זה בשביל להשביח את היינות של ארץ ישראל ולפרנס יהודים - מותר לך. אם זה בשביל לפרנס גויים - אסור לך (ע"פ ע"ז סו ע"ב, שות הריב"ש רפח). בעצם הרב התנה ואמר לו: מותר לך כל עוד זה לצורך יין של ארץ ישראל. אם אתה הולך לחיות בחוץ לארץ ולפרנס את הגויים, אסור. ובלבד שאחרי שאתה טועם, אתה מוציא את היין מפיו, כפי שנוהגים כל טועמי היינות.

אחי פחד לעשות כדברי הרב. אמר לו הרב אליהו: אני אתן לך אישור בכתב שמותר וצריך לעשות כך. ועובר לעשייתו, מיד הוציא הרב נייר וכתב לו את ההלכה הזאת שחור על גבי לבן. מאז אותה הפגישה שומר אחי בכיסו את פסק ההלכה הזה, שנכתב בכתב יד קודשו של הרב, ומשתמש בו לעבודתו בכל מקום בעולם שבו הוא נמצא.

## נכנס יין - יצא סוד

סיפר הרב גד רווח מבאר שבע, שמכיר את בעל המעשה: בחור ירא שמים שמכין יינות בוטיק נתן לפני פורים לרב זצ"ל יין מתוק שהכין וקיווה שהרב יטעם ממנו ושתה ממנו גם בפורים.

כעבור כמה ימים הגיע היינן ושאל את הרב מה דעתו על היין שעליו הוא טרח כל כך. השיב לו הרב: הרבנית אמרה שהיין טוב ומתוק. כמוכן שאותו אדם התאכזב, כי הבין שהרב לא טעם מהיין כפי שקיווה שיקרה. הוא פנה אפוא לרב שמכיר את הרב מרדכי אליהו וסיפר לו מה שקרה, אולי בזכות אותו רב הוא יזכה להבין מה עשה לא בסדר. השיב לו אותו רב: תביא לרב יין לפסח, אבל תפרט מראש את כל רשימת החומרות שקיימת, וכן תספר שעשית את היין והשרית את הבקבוקים שלושה ימים מעת לעת.

אותו יינן סיפר שהוא הכין שוב יין, נתן לרב וסיפר לו כיצד בדיוק הכין. הוא ראה שהרב שמח ומחייך אליו, והבין שאכן זה העניין. כעבור כמה ימים הוא שאל את הרב איך היה היין, והרב השיב: היין היה טעים מאוד.

## תשובה כהלכה

**ענוה פסולת.** מה השורש הרחני שקדם לחטא המרגלים? השורש הרחני של הקלקול הוא חוסר האמון של האדם בצלם אלוקים שבתוכו. אם היינו זוכרים את ה' שבתוכנו, לא היינו חוטאים. אבל שכחנו את האלוקות שבתוכנו והלבשנו את הקלקול הזה בשם של ענווה. ובאמת זו לא ענווה אלא שכחת ה'. ולכן התיקון הוא לומר יש ה' בקרבנו.

**אנן אנן.** האם יש עניין לתת מעשר מן המענק שמקבלים מביטוח לאומי בעקבות הקורונה? אם אתה צריך אותו בשביל לחיות, אין צורך לתת. אם זה בשביל לחסוך - צריך לתת.

**הטוב והמטיב.** האם צריך לברך "הטוב והמטיב" על קבלת המענק של הקורונה? אם אתה שמח בו - בוודאי.

## מפעל התנ"ך

החלה ההרשמה למחזור החדש של מפעל התנ"ך.

במסגרת זו לומדים את כל התנ"ך עם פירושו רש"י בשנה, ונבחנו שנים עשר מבחנים.

פרטים והרשמה בטל' 052-8630212

"הטוב והמטיב". וצריך להביא יין שלא היה מוכן לשתיה בעת הברכה על הגפן (כה"ח שם). ולא נראה כן מהירושלמי לעיל שאומר כי רבי היה מברך על כל חבית וחבית יין שלו אע"פ שכולן היו לפניו.

## יין משונה

כתב רבנו ירוחם: "הובא להם יין אחר אפילו משובח מן הראשון וכבר כלה הראשון - אין מברכין הטוב והמטיב שאין כאן ריבוי טובה". כי צריך לראות את שני היינות שנוכל להבחין בין הטוב ליותר טוב, וכתב עליו הבית יוסף שאין טעם בדבר דהא מכל מקום ריבוי יין הוא, וצריך לברך עליו".

והרדב"ז (חלק ד סימן קכה) עשה פשרה "שאם יש להם מאותו היין שהיו שותין בתחלה ולא רצו להביאו והביאו זה המשונה - ודאי משום שינוי יין הביאו אותו ומברך עליו הטוב והמטיב. ואם לא היה להם יין מאותו הראשון והביא את היין החדש - לא מברך הטוב והמטיב". וכן כתב מג"א ס"ק א' והברכי יוסף ס"ק ב'.

## ברכת המזון פוטרת

כתב ה"מגן אברהם" (קעה ס"ק א'): "ונראה לי כשבירך ברכת המזון על היין אחר, אין צריך לברך הטוב והמטיב, דהא כבר אמר הטוב והמטיב בברכת המזון". וכן כתב בכה"ח (ס"ק ז) בשם בית לחם יהודה כי "מי שהיה יושב ושותה יין והסחית לבו מלשתות עוד ואחר כך הביאו לו יין אחר אין צריך לברך כי אם בורא פרי הגפן ולא הטוב והמטיב". ולדעת הג"נת ורדים "ובעל פרי האדמה" צריך לברך שתי ברכות, גם "הגפן" וגם "הטוב והמטיב". וכן נראה לכאורה מה"מגן אברהם" שאמר כי שנפטר מברכת "הטוב והמטיב" בברכת המזון.

"הזכור לאברהם שם כתב כיון דדבר זה במחלוקת שנויה הנכון דבנמלך גמור שדינו לברך בורא פרי הגפן - לא יכניס עצמו בספיקות ולא יברך הטוב והמטיב רק בורא פרי הגפן לבד יעו"ש. וכן עיקר".

## כשמברך על הטובה צריך להיות בו שיעור שתייה

"ראה פשוט כיון דמברך להשי"ת על הטובה צריך להיות בו שיעור שתייה, ולפי שיש פלוגתא בשיעור שתייה להתחייב בברכה אחרונה, אם כן אין לברך הטוב והמטיב אלא אם כן שתה מן הראשון רביעית בבת אחת וגם מן השני ישתה רביעית בבת אחת (מסגרת זהב על קיצור השלחן ערוך סימן מ"ט אות א'). ועיין ארחות חיים אות א' שכתב בשם אשל אברהם מהגה"ק דאפשר בכדי מלא לוגמיו סגי יעו"ש. אבל אין נראה לי להקל כנזכר" (כה"ח ס"ק י). ובשמ"ח נפש להגאון רבי שלום משה חי גאגין זצ"ל כתב שאין צריך שיעור לברכת הטוב והמטיב.

**לסיכום, אם רוצה לצאת ידי חובת כל הדעות ולהימנע מספק ברכות יברך "הטוב והמטיב" רק אם התקיימו כל התנאים הבאים:**

**א** [רק כשארם שותה עם חבריו או עם בני ביתו, ולא כשהוא שותה לבדו.  
**ב**] כשהיין נמצא על השולחן וכל אחד יכול לשתות ממנו, ולא כשכל אחד שותה לעצמו, כמו במסעדה.

**ג**] רק כשיושבים ביחד בסעודה, או בקידוש שיש בו קביעות.

**ד**] רק כשהיין השני טוב מהראשון (ואם הוא שווה ואינו מעולה ממנו יש אומרים שצריך לברך, ולכן יברכו בלי שם ומלכות. או ישמעו מאחרים).

**ה**] רק כשהיין השני לא היה על השולחן בעת הברכה, ויש מהדרים שלא היה כלל ברשות בעל הבית והובא על ידי אורח כמתנה.

**ו**] רק כשנשארו מהיין הראשון על השולחן כשהובא השני, כדי שתהיה ניכרת האיכות של השני, ואפילו אם נשאר מהראשון בארון - די בכך.

**ז**] רק כאשר לא הסחיתו דעתם מלשתות יין, ולא ברכו ברכת המזון או ברכת על הגפן.

**ח**] כדאי לשתות רביעית מהיין הראשון והשני, כדי להודות לה' על כוס יין מלא.

והיה רצון שיתקיים בנו "בְּיַגְהַם הַמִּקְדָּשׁ. עִיר צִיּוֹן תִּמְלֹא. וְשֵׁם יְשׁוּעָה יִשְׁרָף שִׁיר תְּהִלָּתְךָ. וְיִבְרָנְנָה יַעֲלֶה. הַרְחֵק מִן הַמִּקְדָּשׁ. יִתְבָּרַךְ יִתְעַלֶּה. עַל כּוֹס יַיִן מִלֵּא. כְּבִרְכַת ה'". אמן ואמן.